

ŞEYH BABA YÛSUF SİVRİHİSARÎ VE ESERLERİ

Ahmet KARTAL

*Kırıkkale Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Araştırma Görevlisi*

ÖZET

Bazı şahsiyetler şöhretleri ve tesirleri yüzyılları aşarak günümüze kadar gelmiş ve Türk kültür tarihinde menkabeleri, şiirleri ve irşadlarıyla iz bırakmışlardır. Bazıları ise kendi dönemlerinde şöhretleri ve tesirleriyle önemliyken maalesef günümüze kadar gelmemiş, üzerinde önemli hiçbir çalışma yapıp günümüze aktarılmadığı için tarih yapıtları içerisinde kalmışlardır.

Biz bu çalışmamızda, ikinci gruba giren, hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Şeyh Baba Yusuf'un birbirinin tekrarı mahiyetinde olan bilgilerinin yer aldığı sınırlı kaynaklardan ve eserlerinden hareketle hayatı hakkında bilgi vermeye çalıştık. Ayrıca tesbit edebildiğimiz altı eseri ile bir şiir mecmuasında yer alan Türkçe bir şiirini tanıtmaya ve hayatı hakkındaki bazı karanlık noktaları aydınlatmaya çalıştık.

Anadolu'da yetişen evliya zatlardan olan Baba Yusuf iyi bir müderris, iyi bir vaiz, iyi bir hattat olma özelliklerinin yanında dikkate değer bir hassası ise şiir yazmaya muktedir değilken bir gece düşünde Hacer-i Esved'in yanında şiir şeklinde bir kitap yazması söylenmesi üzerine şiir yazmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler:

Şeyh Baba Yusuf, Menkabe, Dîvân, Evliya, Tarikat, Tefsir, Mesnevi

---

HAYATI

İsmi ve Lâkabı

Anadolu'da yetişen evliya zatlardan olan Baba Yûsuf, Sivrihisar'da doğduğu için, doğduğu yere istinaden kaynaklarda "Sivrihisârî" veya "Seferihisârî" lakabıyla anılmaktadır. Ayrıca, Bâyezîd Han'la Baba Yûsuf arasında yapılan, babalık ve oğulluk akdinden sonra, Bâyezîd Han'ın Baba Yûsuf'a "Baba" diye hitap ettiği ve bundan dolayı Baba Yûsuf'un "Baba" lakabıyla da anıldığı halk arasında söylenmektedir¹.

Müellifin ismi çeşitli kaynaklarda şu şekillerde geçmektedir: Şeyh Baba Yûsuf (Atsız, 1991: 102; Özalp, 1961: 126; Atmaca, 1986: 2; Gölpınarlı, 1992: 119), Baba Yûsuf Sivrihisârî (TGİAA, tsz: XIII/294; Uyan, 1983: 402; Bursalı, tsz: 1/58; Bursalı, 1993: 4569, Baba Yûsuf (Hoca, 1992: V/281; Ahmed, 1299: II/5; Develioğlu, 1963: 89; Cunbur, 1987: 69), Baba Yûsuf b. Şeyh Halîl Seferihisârî (Müstakimzâde, v. 116), Yûsuf Baba (Süreyyâ, 1311: IV/653; Akakuş, 1961: 254), Sivrihisarlı Şeyh Baba Yusuf (Kunter, 1966: 94; Baltacı, 1976: 164-165), Yûsuf ibni Şeyh Baba Halîl (Çelebi, 1943: II/1648), Şeyh Baba Yûsuf Seferihisârî (Mecdî, 1989: 1/376), Baba Yûsuf Seferihisârî (Yıldırım, 1985: II/241; Cebecioğlu, 1991: 120), Şeyh Haliloğlu Sivrihisarlı Baba Yûsuf (Gölpınarlı, 1965: XXXII), Baba Yûsuf b. Halil Seferihisârî (TYTK, 1984: IV/279), Hakîkî İzzaddin Yûsuf (Gölpınarlı, 1971: 345), Şeyh İzzüddin Yûsuf Hakîkî (Karabulut, tsz: 164).

Doğum Yeri

Şeyh Baba Yûsuf, bugün Eskişehir'e bağlı olan Sivrihisar ilçesinde doğmuştur. *Şakâik-ı Nu'mâniye'de* geçen «Şeyh Efendi mevîm-ı aslîsi olan Seferihisar'a zâhib oldı» (Mecdî, 1989: 376) cümlesi ile Baba Yûsuf'un *Mevhûb-ı Mahbûh* isimli mesnevisinde Sivrihisar'ı övdüğü:

*Üçüncü vechi budur ki vatandır
Kişiye sâdk nedür hubb-ı vatandır (196^b)*

*Buyurmuşdur hadîs sultân-ı kümmel
Vatan hubbıçun o zât-ı ekmel*

*Hadîsi görüben idüp tafattun
Anuçun bunda biz kılduk tavattun²*

beyitlerden de onun Sivrihisarlı olduğu düşüncesi kuvvet kazanmaktadır. Ancak, *Evliyalar Ansiklopedisi'nde* Baba Yûsuf'un izmir'in Seferihisar da denilen Sivrihisar kasabasında³ doğduğu kaydedilmektedir (EA, II/340). Recep Akakuş ise, *Eyüp Sultan ve Mukaddes Emanetler* isimli eserinde, Baba Yûsuf'un aslen Karahisarlı olduğunu belirtmiştir (Akakuş, 1961: 254). *Mevhûb-ı Mahbûb'da* Sivrihisar'dan bahseden:

*Vechün dördüncüsü budur ki iy yâr
Bu şeh(i)rde yatur Cafer-i Tayyâr' (196^b)*

*Budur altıncı vech ko itmeğil hâb
Bu şeh(i)rde yatur Şeyh Abd-i Vehhâtf (197^a)*

*Bisinci vech budur kırklar efendi
Bu yirde cem' olur dinle bu pendî (196^b)*

*Rivayet böyledür Şeyh Hacı Bayram⁶
O sultân-u's-suyûh zi-lutfu nîk-nâm*

*Dinmiş kırkların budur makamı
Güzâf görmen dirimiş bu makamı*

*'Azîzlerimis hususa Yûnus Emre⁷
İdermiş zühd ü 'uzlet uyup emre (197*)*

*Bu yirdedür bu zümrenün mezarı
Müşerref eylemişlerdür diyarı*

bu beyitlerde, Şeyh Baba Yûsuf, Ca'fer-i Tayyâr (ö. 629) ile Şeyh Abdülvehhâb'ın Sivrihisar'da medfun olduğunu söylemektedir. Bu konuda Orhan Keskin Bey'in⁸ ifadelerine göre «Ca'fer-i Tayyâr'ın türbesi, bugün, Sivrihisar Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunan Sivrihisar İslâmî İlimler Vakfı'nın çok amaçlı olarak kullandığı hizmet binasının avlusunda bulunmaktadır. Şeyh Abdülvehhâb Hazretleri'nin mezarı ise bizzat kendileri tarafından Endüstri Meslek Lisesi'nin avlusundan Kurşunlu Mahallesi'nde bulunan Kumluyol Kabristanı'na nakil edilmiştir.»⁹ Yine Baba Yûsuf Hazretleri yukarıdaki beyitlerde, Kırklar'ın burada toplandığını, Hacı Bayram-ı Veli'nin Kırklar'ın makamının burası olduğunu söylediğini ifade ettikten sonra, Yûnus Emre'nin

burada yattığını belirtmiştir. Hacı Bayram-ı Veli'nin yaşadığı coğrafi bölge olarak (Ankara ve civarı) Sivrihisar'a gelmesi mümkündür. Ayrıca, günümüzde Yûnus Emre'nin kabrinin Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı olan Sarıköy'de bulunduğu fikrinin ağırlığını da düşünürsek yukarıdaki beyitlerin ışığı altında Baba Yûsuf'un Eskişehir'e bağlı Sivrihisar ilçesinde doğduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, yine Sivrihisar'dan bahsederken, "Perşembe gecesi, mescide i'tikâf ederken, kendisine çalışarak bu mescidi câmi yapmasının söylendiğini, o an hemen ayağa kalktığını ve Şeyh Hamid (1325-1413)'in¹⁰ yetişerek kendisine bu mescidi, hizmet etmek için câmi yapmasını söylediğini ifade ettikten sonra «bu işareten sonra bu mescidin cami haline getirildiğini» belirtmektedir.¹¹ Büyük bir ihtimalle bu câmi, bugün Sivrihisar'da, Tekye sokağında bulunan ve kapısının üzerindeki sivri kemerin üzerinde üç bölümlü üç satır olarak, bozuk bir "sülüs hattı"yla Arapça olarak yazılan kitabesinden banisinin Baba Yusuf olduğu, inşâ tarihinin ise 898/1498 olarak kaydedildiği Sivrihisar Kurşunlu -Baba Yusuf- Câmi'dir (Yüksel, 1983: 373-374). Bu hadise de Baba Yûsuf'un Sivrihisarlı olduğu fikrini daha da kuvvetlendirmektedir.

Doğum Tarihi

Baba Yûsuf'un doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, *Mevhûb-ı Mahbûb*'daki, muhtemelen Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethederek, şehri "emân u emn" ile "ma'mûr" hale getirdiğini ifade eden:

*Fet(i)h idiüp gelüp İslâmbolı ol
Emân u emnile şehri oldı ma'mûr (14^a)*

beyitten, Baba Yûsuf'un İstanbul'un fethini gördüğünü düşünebiliriz. Buradan hareketle de, Baba Yûsuf'un XV. asrın ikinci çeyreğinde doğduğunu söyleyebiliriz.

Şeceresi

Şeyh Baba Yûsuf'un *Mevhûb-ı Mahbûb* isimli mesnevisinin sonunda şeceresi kayıtlıdır:

*«Musannif Şeyh-i fâzul u mürşid-i kâmil Bâba Yûsuf
bin Şeyh Halil Baba bin Şeyh Alâaddîn bin Şeyh
İbrahim bin Şeyh Cemâleddîn bin Şeyh*

*Safiyüddîn, bin Şeyh Abdulcelil bin Şeyh Muhammed
Şeyh Abdulvehhâb bin Şeyh Şerefüddîn bin Şeyh Azîz bin
Şeyh Nüreddîn bin Şeyh Gıyâseddîn bin Şeyh Sadruddîn
bin Şeyh Hamîdüddîn bin Şeyh Abdurrahmân bin
Abdulgajfâr bin Şeyh Muîd bin Şeyh Şerefüddîn bin
Şeyh Ahmed bin Şeyh Muhammed Bin Şeyh Alî bin Şeyh
Hasan Gıylânî bin Şeyh Abdullah bin Ebyaz bin
Abbâsu'l-mekkî bin Hamza bin Nu'mân bin
Abdulkerîm bin Mûsâ Asgar...» (201a-201b)*

Bu şecereye göre, Şeyh Baba Halil isminde bir zâtın oğlu olup dedesi Şeyh Alâaddîn, büyük dedesi ise Şeyh İbrahim'dir. Bu şecere Hz. Âdem (A.S.)'e kadar gelmektedir.

Tahsili ve Görevleri

Şeyh Baba Yûsuf, ilk tahsilini babası Şeyh Baba Halil'den aldıktan sonra Sivrihisar medreselerinin en ünlülerinden olan Selçuk Medresesi'nde öğrenimini tamamlayarak icazet almıştır. Daha sonraları ise çeşitli yerlerde vâizlik yapan (Atmaca, 1986: 2) Baba Yûsuf, ettiği vaazlarla meşhur bir vâiz olmuştur (Özalp, 1961: 126). Ayrıca, Halim Baki Kunter, Baba Yûsuf'un II. Bâyezîd'in hocası olduğunu ifade ederken (Kunter, 1966: 94), Recep Akakuş ise, Baba Yusuf'un Hz. Hâlid Türbedarlarından olduğunu kaydetmektedir (Akakuş, 1961:254).

Çocukları

Baba Yûsuf'un Hamdi Baba, Fahri Baba, Sofi Baba ve Hamid Baba¹² olmak üzere dört tane oğlu vardır (Atmaca, 1986:2, 8; Özalp, 1961:128).

Bunlardan Hamdi Baba da babası gibi çağının önemli din büyüklerinden olup Selçuk Medresesi'nden icâzet alarak bir dönem vaizlik yapmıştır. Daha sonra müderrislik yaparak birçok öğrenci yetiştirmiş ve onlara icâzet vermiştir. Sivrihisarlı Veli Şeyh Baba Hamidullah diye anılan Hamdi Baba, bir ahî büyüğüdür. Yazma eserleri olduğu söylenmekle beraber bunlar kayıptır. Kabri, Kurşunlu Camii'nin bitişiğinde kendi ismiyle anılan türbededir.

Baba Yûsuf'un çocuklarından Sofi Baba ile Hamid Baba'nın kabirleri de yine bu türbededir (Atmaca, 1986: 7-8).

Mensup Olduğu Tarikat

Baba Yûsuf, Hacı Bayram Veli tarikatına¹³ mensup (TGİAA, tsz: XIII/294; EA, tsz: II/ 340; Uyan, 1983: I/402; Süreyya, 1311: IV/653; Mecdî, 1989: 376; Hoca, 1992: V/281; Haskan, 1993: I/1337; Atmaca, 1986: 2; Özalp, 1961: 127; Bursalı, 1993: 456) olup Akşemseddin Hazretleri (1390-1459)'nin¹⁴ halifelerindendir (Bursalı, tsz: 1/58; Develioğlu, 1963: 1989). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Baba Yûsuf, Sultan II. Bâyezîd zamanındaki şeyhler arasında sayılmıştır.¹⁵ Bu bilginin ışığında, Baba Yûsuf'un Akşemseddin Hazretleri'nin halifelerinden olduğu görüşü kuvvet kazanmaktadır. Ethem Cebecioğlu ise, Baba Yûsuf'u, Hacı Bayram-ı Veli'nin halifeleri arasında, halifelikleri tarih açısından kesin olmayan şahıslar arasında saymıştır (Cebecioğlu, 1991:120). Bu görüş muhtemelen doğrudur. Çünkü, Hacı Bayram-ı Veli, 1430 tarihinde Ankara'da vefât etmiştir. Yukarıda açıkladığımız gibi Baba Yûsuf, o tarihte ya doğmamıştır ya da çocuk denecek yaşıdadır.

II. Bâyezîd ile Münasebeti ve Hacca Gitmesi

Sultan II. Bâyezîd, İstanbul'da yaptırdığı, Bâyezîd camiinin inşaatı bittiği zaman, ilk Cuma namazına «âdâb-ı şîr'at-ı şerî'atı ve hudûd-ı tarikat-ı tarikatı hafız u râî olup mesâ'î-i va'z u tezkîrde sâl olmagın enfâs-ı nefise-i müteberrikesinin muhkem te'sîri var olan niçesiniün dillerin sahra-i sammâ gibi kalb-i sulbini mûm gibi nerm idiüp Şeyhun hây u hây u âh u figânü in'ikas tarikıyla ol saht-dillere feryâd u figân itdüren» (Mecdî, 1989: 376) hocası (Kunter, 1966: 94) Baba Yûsuf'u da çağırır.¹⁶ İlk Cuma namazını Padişah II. Bâyezîd kıldırır (Bursalı, 1993: 456). Baba Yûsuf, namazdan sonra minbere çıkıp vâz u nasihate başlayıp¹⁷ gizli gerçekleri ortaya döktü. O aydın gönüllü padişahın bile yüreğini eriterek ağlatıp öğütlerinden pay almasını başardı. Bu yeni camii görmek için gelip dışarıdan bakan üç Hristiyan¹⁸ Şeyh'in güzel sözlerinden etkilenerek¹⁹ camiye girip Şeyh'in huzurunda müslüman oldular.²⁰ Sultan Bâyezîd kendi adını taşıyan cami'de böyle bir uyanma olayının geçtiğini görünce gayet sevinç duyarak o üç yeni müslümana pek çok para verdiği gibi, ayrıca vezirlerinin de para vermelerini buyurdu.²¹ Şeyhin kutlu nefesi sayesinde onlar, dünya ve ahiret güzelliklerine

erişmiş oldular (Hoca, 1992: 281). Böylece, Baba Yûsuf, II. Bâyezîd tarafından yaptırılan Bâyezîd Câmii'nin, ilk Cuma ve kürsü vaizi olmuştur (Akakuş, 1961:254).

Bu hadiseden sonra, Sultân Bâyezîd Hân, Şeyh Hazretlerine "mahabbet ü meveddet idiüp mâbeynlerinde 'akd-i ebüvvet ü büniüvveti 'akd eyledikden sonra"²² her kaçan eşrâf-ı emsâr-ı aktâr-ı arz olan Ka'be-i Şerîfeye gider olursanız bizimle mülâki olup onda ba'zı maslahatımız vardır göriviresüz diyü sipârîş iyledi. Ortalarında bu 'ahd-i vesîk tevsik oldukdan sonra Şeyh Efendi mevâm-ı aslisine zâhib oldı" (Mecdî, 1989:I/376). Bir müddet memleketinde kaldı. Düşünde Hacer-i Esved yanında şiir biçiminde bir kitap yazması kendisine buyuruldu. Şiir söylemeye gücü yok iken buna güç buldu. Padişahla aralarında olan anlaşma gereğince İstanbul'a geldi (Hoca, 1992: V/282). Sultan Bâyezîd Han'a veda etmek için saraya uğradı. Sultan onu kapıda karşıladı ve içeride uzun müddet görüştiler (Yıldırım, 1985: 242-243). O yüce padişah da Şeyh'e armağanlardan başka halis altınlar da verip dedi ki : «Bunlar helâldir. Kendi elimle kazandım. Bunları Resûli Ekrem'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Türbe-i mutahharasının kandillerine harcarsın. Türbe-i mutahhara yanında dersin ki: Yâ Resûlallah, ümmetinin koruyucusu günahkâr kul Bâyezîd sana selâm söyledi ve bu helâl altınları Türbenin kandillerine zeytin yağı almak için gönderdi Bu hediyenin kabulü için ona yalvarursın. (Uyan, 1983: I/402) Ümid ediyorum ki, senin vâsitanla kabul olunur.» dedi. O da bu isteğini yerine getirmek üzere altınları alarak: «Üzülmeyin Sultanım, emrinizi harfiyen yerine getireceğim, inşaallah...» diyerek (TGİAA, tsz: XIII/295; Yıldırım, 1985: 243) vedalaştı ve yola çıktı (EA, tsz: II/342).

«Ol ekmel-i kümmel meşâyih-i zevi'l-mefâhir Ka'be-i Şerîfede bir yıl mücâvir olup Hacerü'l-esvedün yanında te'lif ü tasnif ile mülhem olduğu kitabı safâyih-ı levâyih-ı gaybdan sahâ'if-i bâ-letâ'if-i şuhûda nakl eyledi. Bundan evvel nazma kâdir olmayup bihâr-ı nazmda eli yogiken sürûs-ı ilhâmün ilkâsıyla ol bâbda izhâr-ı yed-i beyzâ eyledi Bütûn-ı kümûn-ı musennefât-ı i'câz-ı âyâtta mektûb u muharrer olan letâ'ifi ma'ârif-i ilâhiyyeden lutf-ı işve-i ilhâma karin ve hüsn-i kirîşme-i feyz-i mahza rehin olanları hâme-i 'abbâsî 'imâme ile tahrir ü tastir eyledükden gayrı 'âlem-i 'ibârât ile ta'bir

olunmaduk aklâm-ı müşgîn-arkâm ve arkâm-ı i'câz-peygâm ile tahrîr olunmaduk ya'nî kendini ve ben-i nev'-i insânun hâtırına huttur eyledük mülhemât-ı gaybiye-i lâ-reybiyeyi dahı ol kitâbda derc eyledi» (Mecdî, 1989:I/377). Sonra Medine-i Münevvere'ye gitti. Abdest aldı, kalın eski bir elbise giydi (Yıldırım, 1985: 243) ve ellerini esir gibi arkadan bağlattı. Yere yatıp yüzü koyun sürünerek ve şefaata dileyerek (TGİAA, tsz: XIII/295) Peygamberin miskler kokan türbesi kapısına gelip, Sidreden örnek eşığına yüz sürdü. Can gözüyle nice görülmez sırlar gördü (Hoca, 1992: V/282). Saatlerce göz yaşu akıtarak halini Cenâb-ı Resule arzettikten sonra üzerinde emanet olarak bulunan Sultan'ın selâm ve ta'zimâtını da münasip bir dille ifadeye çalıştı (Yıldırım, 1985: 243). «Kubbe-i şerîfenin taşrasında mahfûz u masûn ve makbûl u merr'i bir 'asâ var idi ki huddâm-ı türbe-i mutahhara anı el üzre tutarlar idi. 'Alem-i rü'yâda Cenâb-ı Hazret-i risâlet-menziletten Şeyhe şöyle işâret oldu ki 'asâyı üç pare eyleyüp bir küt'asını Diyâr-ı Rûmda Mahrûse-i Burusa'da Emîr Sultân Hazretleriniün²³ türbelerinde ve bir küt'asını²⁴ Hacı Bayram Sultânun Enguri'de olan türbet ziyâretlerinde bir küt'asını bir gayrı şeyhün²⁵ mezârında vaz' eyleye. Müşârün üleyh üçüncü şeyhün adını râvî unutmagin bu mahalde ta'yîn olunmadı. Zikr olanan işârete itmârâ 'asâyı almak istedik de huddâm-ı sidre-makâm ana mâ'ni' ü dâfi' olup-tarafından munâze'a ider iken huddâmun re'îsi gelüp kendüye dahı bu husûsda işâret olundugunu i'lâm idüp Şeyh Hazretlerine ol 'asâyı almaga icâzet virdükden sonra Şeyh Hazretleri ol 'asâyıla vatanına gelüp me'mûr oldığı emri ikâ' eyledi» (Mecdî, 1989:I/377).

Bütün bu rivayetler, Baba Yûsuf'un halk arasında mânen yükselmiş bir Allah dostu, Hak âşığı olduğunun açık bir ifadesidir.

Çeşitli Hususiyetleri

Baba Yûsuf usta bir hattattır. Yazmış olduğu Farsça tefsirli Kur'ân-ı Kerîm hattatlıkta üstün vasıflara sahip olduğunun açık bir delilidir (Atmaca, 1986: 2).

İlmî ve dînî meselelerde derin bilgisi olan Baba Yûsuf'un aşağıdaki beyitlerinden 'Kur'ân'ın bütün emirlerini yerine getiren', 'Şer'-i Nebîden' ayrılmayan, ehli sünnete bağlı, samimi bir müslüman olduğunu, ayrıca 'tâlib-i râh-ı hidâyet'e

de bunlara bağlı olmalarını tavsiye ettiğini görmekteyiz:

*Elâ ey tâlib-i râh-ı hidâyet
Dilersen ki ine Hakdan inâyet (11^a)*

*Olasın rahmet-i Rahmâna vâsıl
Yüzün ak ola hem işin de hâsıl*

*Yirün Firdevs ola matlûb-ı a'lâ
Cemâl-iHak ola Celle Ta'âlâ*

*Ne yola gidise sultân-ı levlâk
Gidelüm biz dahı cellâk u câlâk*

*Kadem ırmayalum şer'-i Nebîden
Bâid olmayalum merdân-ı dînden*

*Kabûl eylen anı ne dîrse Kur'ân
Netîce dîn ola İslâm u îmân*

Revâfızların 'ehl-i ilhâd' olduğunu belirten Baba Yûsuf, onların yolunun izlenilmemesini tavsiye etmektedir. Çünkü onların 'be-küllü mezheb ü sözleri bâtl'dır:

*Revâfız yolunu gözleme ko sen
Hanum merdân-ı Hak yoluna dirgen (11^b)*

*Be-küllü mezheb ü sözleri bâtl
Ko sen bunları gel Hak yolma dirgen*

Aşağıdaki beyitte ise, 'telkîn ü irşâd'ın kalmadığından ve 'Hurûfî'lerin çoğalmasından 'âh u feryâd' ettiğini gördüğümüz:

*Dirîgâ kalmadı telkîn ü irşâd Hurûfîler
çoğaldı âh u feryâd (173^a)*

Baba Yûsuf'un 'Ehl-i Sünnet itikadına' bağlı 'sünnî' bir müslüman olduğunu şu beyitler daha açık göstermektedir:

*Kimün ki cünnesi şer'-i Nebîdür
Bilün ol sünnîdür Muhammedîdür (152^b)*

*Bu yol sünnîleriün yoldur iy yâr
Bu yola gidemez zınduk u 'ayyâr (176^b)*

*Eger ki olmaya sofî çü sümnî
Bizer yüzünden anun ins ü cinnî (189^a)*

Fıkıh, tefsir, hadis, siyer, akaid gibi İslâmî ilimlerle tasavvufa ait geniş bilgi sahibi olduğunun açık bir delili olan Mevhûb-ı Mahbûb isimli eserinde bulunan aşağıda zikrettiğimiz beyitlerde yer alan «key za'îf ü hakîrüz», «zelîl ü hem fakîrüz», «key hakîrem», «key fakîrem», «men fakîre» şeklindeki ifadelerle kendisinden tevazu ile bahsetmesi, onun olgun kişiliğine işaret eder:

*Îlâhî key za'if hor hakîrüz
Bilürsin ki zelîl ü hem fakîrüz (17^a)*

*Veliyu'llâh katında key hakîrem
Bi-za'at yok yedümde key fakîrem (154^b)*

*Haber sorarsanız ger men fakîre
Nahîf'abdül-ibâd kem-ter hakîre (197^a)*

Ölüm Tarihi

Baba Yûsuf'un ölüm tarihi ile ilgili *Şakâik'te* «Sultân Selîm Han Gâzî'nin zamân-ı şerîfinün evâ'ilinde mahsûre-i Kostantınıye'de vefât eyleyüp»²⁶ şeklinde bir ifade geçmektedir. *Osmanlı Müellifleri*"nde ise, (Ravza-i rahmet)²⁷ terkininin delâleti olan H. 917 / M. 1511 tarihinde İstanbul'da vefat ettiği kayıtlıdır (Bursalı, tsz: 1/58). *Sicill-i Osmânî* ise, H. 919 / M. 1513'te İstanbul'da vefat ettiğini beyan etmektedir (Süreyya, 1311: IV/653). Ahmed Rıfat ve Gölpinarlı da, ölüm tarihini "H. 918 / M. 1512" olarak vermektedir (Ahmed, 1299: II/5; Gölpinarlı, 1971: 345). Bu bilgiler ışığında, Yavuz Sultan Selim Han'ın tahta geçiş tarihi ile mezar taşındaki tarihini göz önünde bulundurursak Ahmed Rıfat ile Gölpinarlı'nın vermiş olduğu kaydı esas alarak H. 918 / M. 1512 olarak kabul etmek bize göre biraz daha makbul görülmektedir. Çünkü Yavuz Sultan Selim 7 Safer 918 (24 Nisan 1512) tarihinde tahta geçmiştir (Danişmend, 1948: II/1). Bu bilgi ışığında Baba Yûsuf'un 7-17 Safer 918 (24 Nisan - 4 Mayıs 1512) tarihleri arasında ölmüş olabileceği tahmin edilebilir. Baba Yûsuf, vefatından sonra "*Ebâ Eyyûbî Ensârîniün civâr mezarlarında defn olunmuştur.* (Mecdi, 1989: 1/377). Merkadi²⁸, şadırvan avlusunda (Haskan, 1993: 337) Gazi Edhem Paşa mezarının arkasındaki

sed üstündedir. Baştaşı, üst tarafı sekiz dilimli ustuvânîdir ve üzerinde Bayrâmî gülü vardır. Sülüsle yazılmış olan kitabesi aynen şöyledir: '*Merhûm Şeyh Baba Yûsuf / Efendinin merkadidür /El-Fâtiha sene 918*» (Gölpinarlı, 1971: 345)

B. ESERLERİ:

Baba Yûsuf'un tesbit edebildiğimiz beş tane eseri vardır:

Dîvân

Kenarı düz cetveli, ortası şemseli, miklaplı, siyaha çalar koyu kırmızı meşin ciltli olan eser 349 yaprak, harekeli nesih yazıyla, 24.3x15.5-17.9x10.7 mm. ölçüsünde, 13 satırlı olarak yazılmıştır. Sayfa kenarları, mısra' aralan ve başlıklar ise surh cetvellidir. Başlıklar surhla yazılmıştır. 38. yaprakla 242a-263b, 278a-281b, 291b, 301a-313b ve 345b den son yaprak olan 349 uncu yaprağa kadar kağıt ve yazı değişiktir. Birisi, noksan olan bu nüshayı bir başka nüshadan tamamlamıştır. Hemen her şiirin başında, o şiirin bahri ve takti'i, bâzı şiirlerdeyse, kimlerin övüldüğü kaydedilmiştir. Baştan sona kadar, kaside diyebileceğimiz uzun şiirlerden ve terci'lerden meydana gelen eser, alfabetik tertibe göre yazılmış olup bütün şiirler tasavvufidir.

Baş: (1^b)

دیوان سلطان الماروقین شیخ حقیقی
ای قانروقیو یا حدو حی وتوانا
وی غافرو (غافر) تذب سمندو حاکم دانا
Son ve ketebe: (349^a)
دیندره حاصل غنای باطنات نهجه بیوردن دروسن باطنی
تم کتاب الشریف بعون الملك اللطیف والتمت مقابلة وکتبت تلمذاته
عن اسائه وانا القیر قلیل العمل طویل الامح عبد الرحمن المسکین فی اواخر
شهر اوله الربیع سنه احدى وخمسين واثمن من هجره قمن له العز والشرف
والحمد لله رب العالمین

Ketebeye göre, aslından, herhalde müellifin elyazısıyla yazılmış nüshadan, noksan olan yerleri tamamlanmış ve o nüshayla mukabele edilmiştir. Farsça bir şiirde ki:

قطب عالم شیخ حامد بود که نظیری ندا گفت در تقوا
هیز سلطان حاج بالشا بود خرقه این عز دین یوسف را

beyitlerden (20b-21a) adının, 'İzzeddin Yûsuf olduğu anlaşılmaktadır (Gölpınarlı, 1971:345-346)

Şeyh İzzeddin Yûsuf Hakîkî bu eserinde "Hakîkî" mahlasını kullandığı için, eserlerinde yine "Hakîkî" mahlasını kullanan Şeyh Hâmid Velî'nin oğlu Yûsuf Hakîkî ile karıştırılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı'nın Aksaray Tarihi'nde Şeyh Hâmid Velî'nin oğlu Yûsuf Hakîkî'ye âit olarak ve bir yaprağının fotoğrafını verdiği Divan, aslında Sivrihisarlı İzzüddin Yûsuf Hakîkî'ye aittir (Karabulut, tsz: 165).

Gölpınarlı da, bu Divan'ın 913'te yazılması ve dili dolayısıyla Baba Yûsuf'un olduğunu ve "Şakâ'ik"te övülen kitabın bu olduğuna hükmetmek zorundayız demektedir (Gölpınarlı, 1971: 350). (Bu konuda daha fazla bilgi için bak. Mevlânâ Müzesi Kataloğu (Hrz. Abdülbâki Gölpınarlı), Hakîkî 'İzzaddîn Yûsuf (918 H. 1512): Dîvân, TTK, Ank. 1971, s. 345-350.)

Risâletü'n-Nûriye

Antalya Tekelioğlu Kütüphanesi'nde 297.701 noda

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
عقوله من انوار رساله

sözleriyle başlar. Arapça, nesih yazıyla, 210x150-170-115 mm. ölçüsünde, 26 satırlı, 11b-28a yapraklarında, filigranlı kağıda yazılmıştır. Sırtı ve sertabı kahverengi meşin içinde. Keşid

بِأَخْبَارِ النَّاسِ مِنْ رَحْمَتِكَ يَا رَحِيمَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
محمد والى جامعین

duâsıyla biten eser, Hacı Osman-zâde Mehmed Ağa'nın vakfıdır (TYTK, 1984: IV/279). Konusu itibarıyla tasavvufî bir eserdir.

Tefsir

Şeyh Baba Yûsuf'un böyle bir eseri olduğundan Ahmet Bican Atmaca söz etmektedir. Atmaca'ya göre, Şeyh Baba Yûsuf'un Farsça tefsirli iki cilt Kur'ân-ı Kerîm'i vardır. Yine Atmacaya göre bu

eseri bizzat Şeyh Baba Yûsuf yazmıştır. Bu eserin birinci cildi, Baba Yûsuf tarafından yaptırılan Kurşunlu Câmî'de korunmaktadır. Diğer cildi ise buradan alınıp başka yere götürülmüştür (Atmaca, 1986: 2). Şu an bu cildin nerede olduğu bilinmemektedir.

Mir'âtü'l-Aşîkîn Ve Mişkâtü's-Sâdikîn

Mecelletü'n-nisâb'm "Emre" maddesinde Müstakim-zâde ile Kâtib Çelebi, *Keşfu 'z-zunûn* adlı eserinde Yûnus Emre'nin *Mir'âtü'l-âşîkîn ve Mişkâtü's-sâdikîn* adlı bir eseri olduğunu ve bu eserin Baba Yûsuf tarafından şerh edildiğini bildirmektedir (Müstakimzade, v. 116; Çelebi, 1943: II/1648). Abdülbaki Gölpınarlı, her iki eserdeki ibarenin karışık olduğunu belirttikten sonra şunları söylemektedir: "Bu kitap mı Yunus'unur da Baba Yusuf şerh etmiştir, yoksa *Mir'ât-al-Âşîkıyn*", şerhin adı mıdır ve bu şerhte Yunus'un bazı beyitleri mi vardır?

Şimdiye dek Yunus'un böyle bir kitabına rastlayan yoktur. Fakat Hüdâyî, *"Vâkıâfta* Üftâdenin, "Rahmetli Yunus Emre;

Sakla gönül tarlasın susuğır girmesin

dedi. Sonra bunu, rahmetli Şeyh Baba Yusuf şerh etti amma gerçek, bu şerhten ayırdır" dediğini, sonradan da "susuğırından maksat, fazla yemekten çekinmektir. Çünkü manda, çok yemek yemenin adıdır. Hatta rüyada görsen bununla yorulur" sözlerini, sözüne eklediğini söylüyor (v. 234).

Bu sözlerden anlıyoruz ki *"Mir'ât-al-Aşîkıyn"* şerhin adıdır. Fakat Yunus'un sanılarak şerh edilen şiir, XVI. yüzyıl Bektâşî şairlerinden ve Abdal Mûsâ'nın dervişlerinden Kaygusuz Abdal'ındır." (Gölpınarlı, 1992: 119) Bu açıklamalarından sonra şiirin tamamını veren Gölpınarlı²⁹ sözlerini şöyle tamamlamaktadır: «*Baba Yusuf, bu şiiri ihtimal bir yerde Yunus adına kayıtlı görmüş, belkide birisinden, Yunus'un diye duymuş, şerh etmiş, Mir'ât-al-Âşîkıyn böylece meydana çıkmıştır*» (Gölpınarlı, 1992:121).

Mevhûb-ı Mahbûb

Mesnevî nazım şekliyle yazılmış olan eser, aruzun *Mefâilün Mefâilün Feülün* vezniyle yazılmış olmasına rağmen, eserde 74b³⁰ ile 76b arasında

bulunan 2902 -2970 inci beyitler *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*; 117b'de bulunan ve gazel şeklinde yazılan 4629 - 4638 inci beyitler *Müstefilün Müstefilün Müstefittin Müstefilün* ve 125a'da bulunan 4917 ve 4918 inci beyitler ise *Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* vezniyle yazılmıştır.³¹ 7968 beyitten oluşan eserin³² başında kırmızı mürekkeple yazılmış *Kitâb-ı Mahbûbiyye* ibâresi olmasına rağmen, eserin *Hâtimetü 'l-Kitâb* bölümünde geçen:

*Kitâbun adını Mahbûb-ı Mahbâb
Kodum feth itdi Hak itmedi mahcûb (196^a)*

beyitten asıl isminin *Mahbûb-ı Mahbâb* olduğu anlaşılmaktadır.

S'de ise, *Hâtimetü'l-kitâb* bölümünde eserin ismi:

*Kitâbun adını Mevhûb-ı Mahbâb
Kodum feth itdi Hak itmedi Mahcûb*

beyitinde «Mevhûb-ı Mahbûb» şeklinde geçmektedir. (Eserin hem konusu hem de aşağıda belirtceğimiz eserin yazılma gayesi göz önünde bulundurulursa bu ismin esere daha uygun olduğunu düşündük ve eserin ismini "Mevhûb-ı Mahbûb" olarak verdik.)

Eserin sonunda yer alan şu ifadelerden eserin Baba Yûsuf tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır:

«*Musannif Şeyh-i fâzil vü mürrîd-i kâmil Baba Yûsuf bin Şeyh Halil Baba bin Şeyh 'Alâ'ed-dîn bin Şeyh İbrahim bin Şeyh Safiyüddîn bin Şeyh 'Abdulcelîl....*» (201^a-201^b). Ayrıca, K'de varak 100^a'nın kenarına bir başkası tarafından yazılan «*Kitâbet-i mü'ellif Baba Yûsuf rûhiçun fâtiha*» ile varak 195'a'nın kenarındaki «*Tazarru'-ı mü'ellif Baba Yûsuf li-nejsihi ve li-sâ'iri'l-müslimîn*» iki kayıttan da bu eserin Baba Yûsuf tarafından telif edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, Baba Yûsuf eserinin 7 beytinde "*Şeyhoğlu*", 2 beytinde ise Şeyhoğlu manasına gelen "*İbn-i Şeyh*" mahlasını kullanmıştır.³³

*Hocam Şeyhoğluna lutfun 'ata kıl
Dileğin o kulun yâ Rab revâkil (18^a)*

*Neden halk eyledi 'arşını Allah
Disün Şeyhoğlu bu sırdan ol âgâh (27^b)*

*Urup Şeyhoğlu yüz eyler temenni
Dem-i vaslundan itdürme tedenni (92^a)*

*Bu hep melek adıdur anla sen de
'Ayân itdi size Şeyhoğlu bende (100^a)*

*Hele Şeyhoğlun iy Hayy u Hannân
Zelîl kulundur it derdine dermân (170^a)*

*Î Fettâh u Î Vehhâb u i Rahmân
Zelîl Şeyhoğluna sen eyle dermân (194^a)*

*Urup Şeyhoğlu yüz eyler temenni
Hocam şevküden itdürme tedenni (201^a)*

*Elâ yâ İbn-i Şeyh der-haşr-i ecsâm
Mühimmü ez-mühimmâtdur Muhammed (81^a)*

*Ko gayzı tut sözün sen İbn-i Şeyhün Girüp
Firdevse tâ 'işret idersin (132^a)'*

Gölpınarlı, *Alevî Bektaşî Nefesleri* isimli eserinde, bu Şeyhoğlu'nun tarih bakımından, ne Germiyanlı Emîr Süleyman'ın nedîmi olan ve Yıldırım Bâyezîd adına, 789'da "Hürşîd-nâme"yi yazan Şeyhoğlu olabileceğini ne de *Hümâ vü Hümâyûn* ismiyle şöhret bulan ve asıl isminin *Gülşen-i Uşşâk* olduğunu söylediği mesnevinin nâzımı olan ve Şeyhoğlu mahlasını kullanmayan, Şeyhoğlu Cemâli olabileceğini söyledikten sonra, Baba Yûsuf olduğunu kaydetmiştir.³⁴ Eserin *Hâtimetü'l-Kitâb* bölümünde geçen şu beyitten 913/1507-1508'de tamamlandığı anlaşılmaktadır:

*Tamâm oldu kitâb minnet Hudâya
Tokuz yüz on üçünde men gedâya (196^a)*

Ayrıca, şu beyitlerle:

*Halîfe şimdi Sultân Bâyeziddür
Hil(i)m hulkıla 'âlemde feriddür (13^a)*

*Şük(ü)r Hakka ki irdük bu zamâne
Ki Sultân Bâyezîd Hândur divâne (16^a)*

*İden milket-i Rûmda 'adl u dâdı
Bu 'asr içre odur dînün 'imâdı*

şâirimizin eserini Sultan II. Bâyezid zamanında telif ettiği görülmektedir. Ayrıca:

*Agardı saç sakal yok mende devlet
Ola ki yitişe luf u sa'âdet (90^b)*

*Agardı saç sakal yok mende devlet
Ola ki tuta elim dest-i 'inâyet (199^a)*

beyitlerinden eserini hayatının sonlarına doğru telif ettiği anlaşılmaktadır.

Agah Sırrı Levend, eseri, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri" isimli makalesinde "Yüz Hadis" kısmına dahil etmiştir³⁵. Oysa eser, müellifin tabiriyle «külli enâme» «nasihatdur»:

Dilümde zahir oldu işbu nâme

Nasihatdur içi külli enâme (195^b)

Baba Yûsuf, bir müslümanın dînî vecibelerini tam ve doğru olarak yerine getirmesi ve dînî hayatını tanzim edebilmesi için mensubu olduğu İslâm dininin ahkâmını çok iyi bilmesiyle mümkün olduğunu bildiğinden eserini telif ederken anlattığı konuları muhakkak bir âyet veya hadîse dayandırmış bazan da hikâye ve menkıbelerle zenginleştirerek okuyucuya hatırlatmak, onun bu yoldaki azmini kuvvetlendirmek ve ona gerçek «'izz ü huzûr» tattırmak yoluna gitmiştir. Şu beyitlerden de bunu açıkça anlamaktayız:

*Yolun bilmek dilersen bu kitâbı
Alup eliine gel okı bu babı (7^a)*

*Bilesin hâlîni tanıyup özün
Cehalet zulmetinden kumlasın*

*Gel imdi ders okı bu nâmeden sen
Cihâna tolasın hâk olmadın ten (7^b)*

*Murâduna imp rifat bulasın
Kemalile ferîd bî-cân olasın*

*Tecellî nûrıla pür ola kalbün
Gide kalmaya hiç gönlinde reybiin*

*Gel imdi terk idüp 'uch u gurûrı
Bulalum cehd idüp 'izz ü huzûrı*

Şâirin nasihattan muradı ise, Allah (C.C.)'ın rahmetine nâil olmaktır:

*Nasîhatdan murâd budur efendüm
Ümîdüm bu ki rahmet ide Allah (196^a)*

Oysa kendisinin nasihat etmesine karşılık onların kendisine «töhmet id» mesinden dolayı serzenişte bulunur:

*Nasihat idiüben ögüt virürsem
Bana bin dürlü sen töhmet idersin (132^a)*

Ama «hakkı» söylemek kendi üzerine «vâcib»dir:

*Bize vâcib durur hakkı diyeliüm
Küf(ü)r elfâzını tahrir ideliüm (144^a)*

Baba Yûsuf, Mevhûb-ı Mahbûb'ı yazma sebebini, eserin *Sebeb-i Te'lif-i Kitâb* bölümünde şöyle açıklamaktadır:

*Hudâdan bir gice men kula iy cân Yitişdi feyz ü
hem ilhâm u ihsân (18^b-19^a)*

*Şikeste gönümi şâd itdi Allah
Bu men mücrim kulin yâd itdi Allah*

*Gönül âyînesin pâk itdi ol Hak
Vakarum perdesin çâk itdi ol Hak*

*Vücûdum Târma nûr-ı tecellî
Tokundı virdi vü kalbe tecellî*

*Ma'ârif gencini feth itdi çün yâr
Temâşâ eylediüm neme meniüm 'âr*

*Ne kuvvet varidi mende ne kudret
Elümi tutdı nâ-geh dest-i kudret*

*Yitürdi derdüme ol demde dermân
Safâ şevk haddine irdiüm firâvân*

*Didiüm Mu 'tî vü yâ Mühdi vü Allâh
Tevekkeltü 'aleyke hasbiya'llâh*

*Mefâtîhin idüp izhâr gözüme
Yenâbi'-i hikem geldi diliüme*

Göründi gözüme beydâ-i ma'nî
Bu elfâz dilüme geldi ki ya'nî

'Atâsına meni Hak kıldı mazhar
Bana mahfî olan oldu musahhar

Nazar itdi çil Hak men hâkisâra
Mecal komadı dahu intizâra

Meni gark itdi bahr-i bî-girâne
'Atâ ilhâm idüp rûh-ı revâne

Hudâdan lutfını itdüm temenni
Yitürdi men kula itdi teselli

Gözümü açuban gösterdi yolum
Ne var elde meniüm bildüm husûlum

Çü gördüm feyz-i feth-i lutf-ı BM
O dem çâk eyledüm delk-i vekârı

Dahu kalmadı bir dem ihtiyârum
Döküp virdüm yile nâmûs u 'ârum

Hakikat bahrimin gavvâsı oldum
Haka döndüm ki nefse 'âsî oldum

Ma'ârif gencini açdum gel imdi
Eger tâlibisen dür al imdi

Aşağıdaki beyitlerden ise, Baba Yûsuf'un söylediklerinin tamamıyla Allah (C.C.)'in kendisine ilham ve nasip etmesiyle olduğunu anlıyoruz:

Müyesser itdi yazdum bu kitabı
Bana ilham iden Hakdur bu bâbı (195^b)

Ne gelürdi hanum meniüm eliümden Götiürmese
hicabı Hak yolundan

Nasîbümdür benim gelen zebâne
Budur söyledüüm hemân divâne (46^a)

Ma'ârifden seh(i)v bu oldu maksûm
Bu bir mücrim kula Hakdan i mahdum

Gerek *Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb* bölümünden zikrettiğimiz beyitler gerekse yukarıda zikrettiğimiz diğer beyitlerden Baba Yûsuf'a

rüyasında Ka'be'de Hacerü'l-Esved'in yanında yazması işaret edilen manzum eserin muhtevası incelendiğinde *Mevhûb-ı Mahbûb* olduğu düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Ayrıca:

Bu durur maksûd meniümçün bilesin
Rahmet eylesün ana Hak diyesün (75^b)

Kim ki bu nazmı görüp ide duâ
Rahmet eylesün Huda her dem ana

beyitlerinden, Baba Yûsuf'un maksadının bu eseri görenlerin kendisine Allah (C.C.)'in rahmetini dilemeleri olduğu anlaşılmaktadır.

Mevhûb-ı Mahbûb'da yer yer Arapça ve Farsça yazılmış beyitlere de rastlanmaktadır:

Îlâhu Rabbenâ fagfir zünübî
Tesaffah zellefî ve 'stur 'uyübî (24^a)

Tehattat havbenâ kün li-mu 'inen
Tenevver kalbenâ vâ'det yakînen

Tedeffa' kurbetî ente Kerîmu
Teraffa' kudretî ente Rahîmu³⁶

Bu dünyâdur giçer inrâ harâbest
Harâb ender harâb ender harâbest (131^b)

Ki âhir cümle halk gark-ı türâbest
Türâbest ü türâb gark-ı türâbest

Ki "külli men 'aleyhâ"³⁷ goft ki fânest
Ki îzed dâñ cihân fânest ü fânest

Ve mâ fhâ bidân mürdâst 'ayânest
'Ayânest ü 'ayânest ü 'ayânest³⁸

Gerek bu Arapça ve Farsça beyitler gerekse eserini telif ederken pek çok Arapça yazılmış eserlerden istifade etmesi, ayrıca Arapça tasavvufî bir eser ile Farsça tefsir yazması, Baba Yûsuf'un Arapça ve Farsça'yı çok bildiğinin ve çok iyi bir eğitim gördüğünün açık bir ifadesidir.

Baba Yûsuf, eserini telif ederken pek çok tefsir, fıkıh, akaid, tasavvuf... eserlerinden istifade etmiş ve onları zikretmiştir:

Gelür Süllimede bir ulı temsil
Kulag ur cânula gel îme ta'lil (138^b)

*Budur takdime vechi gelür haberde
Beşîr Kadı vü Keşşaf-ı Kebîrde (138^b)*

*Be-küllü kâfir olur dinle bu pendî
Gelür hâvî Hulâsada efendî (149^a)*

*Nihâyeti'l-Akdâm dirler anda
Gelür bu mes'ele mestûrdur anda...*

Kaynaklarda gördüğünü aynen naklettiğini, kendisinden bir şey katmadığını, zaten katmaya ne gücü ne de kudreti olduğunu, hatta katacak kadar «ebleh» olmadığını şu beyitleriyle ifade etmektedir:

*Şu kim maktûrdu yazdum anı men
Hanum tefsîre halt itmediim men (69^b)*

*Ne mikdârüm ne haddum var ne çâre
Ki gayrı söz katam men yüzi kara*

*Kitâbda gördüğüm sözleri direm
Dimen görmedüğüm ebleh degülem (149^a)*

Anlattığı olaya veya konuya inanılmadığı zaman ise, inanmayanların naklettiği eserin ismini vererek ona bakmalarını ister:

*Bunu Ma'âric vü 'Uddede soyla
Bulamazsan bana sad la'net eyle (96^a)*

*Gelür Kurtubînin bu söz içinde
Delil vardur buna Kur'ân içinde (167^b-168^a)*

*Bunun bilmek dilersen gâyetini
Gör iz kâmûfe-kâlû âyetini*

*Nazar kıl bu mahalde Kurtubîde
Ne ise hakkı ol sana eyide*

*Tefâsîrde dahı 'Allemeyi gör
Neyise bilesin hakkı sen anı gör*

Çeşitli tefsirlerden ve diğer dînî eserlerden «nazım idübeni tercüme it»mesinin sebebi, inananlara hem faydalı olması hem de inananların onunla amel etmesidir:

*Naz(ı)m idübeni tercüme itdüm
'Amel imegiçün nefiçün itdüm (138^b)*

Eserin okunmasında canlılığı sağlamak, okuyucunun dikkatinin dağılmasını önlemek için çeşitli aralıklarla gazel tarzında şiirler de yazmıştır. Bu şiirlerden bir tanesi şudur:

*Vakt-i mülâkatdur bu dem gel diyeliim derdik hû
Vuslat demi durur bu dem gel diyeliim derdik hû*

(117^b-118^a)

*Cân u gönülden derdik yanıp yakalup zevkile
Na'ra uralum şevkile gel diyeliim derdik hû*

*Çün oldı bu vakt-i likâ toldı cihân bâ-yı bekâ
İrdi Hudâya Mustafâ gel diyeliim derdik hû*

*Aç gözüni ko gafleti saçıldı Hakkun rahmeti
İçüp şarâb-ı vahdeti gel diyeliim derdik hû*

*Rahmet kapusun açdı Hak gelsün beri hep ehl-i Hak
Cürmümüzi 'afv ide Hak gel diyeliim derdik hû*

*Bu şu'lenün can bâcıdur 'âşıklarun minhâcıdur
Muhammedün mi'râcıdur gel diyeliim derdik hû*

*Yüz ur Hudâdan derdik külli günehlerün dile
Gel 'ışkıla bu dem hele gel diyeliim derdik hû*

*Şükr Ganîdür Rahmân Rahîmdür Rabbimüz
'Afv ide bizî Rabbimüz gel diyeliim derdik hû*

*Muhammedi Allâhile her dem getir yâd it dile
Bilişesin Allah ile gel diyeliim derdik hû*

*İrdük hele bu ni'mete kul tevbe külli zellete
Gark ide Hak tâ rahmete gel diyeliim derdik hû*

Ayrıca:

*İdeliim ihtisâr kasr-ı kelâmun
Latîf olur sözi budur'izâmun (100^b)*

*Tavîl ola kelâm andan letafet
Gider kalmaz safâ iy 'âli-himmet*

*Okuyan da bizer hem dinleyen de
Sıkılır incinür cân da beden de*

beyitlerinden de anlaşılacağı gibi Baba Yûsuf eserinde anlatacağı konuların hem okuyucu hem de dinleyici tarafından sıkılmadan okunmasını sağlamak, hem de sözün letafetini yok etmemek için konuları kısa ve özlü bir şekilde anlatmıştır.

Ancak, bir konuyu anlatırken başka konuya geçmesi, konu bütünlüğünün bazen dağılmasına sebep olmuştur. Eser, nasihatnâme özelliği taşıdığından edebî hiçbir kaygı güdülmeyip halkın anlayabileceği bir dille ve sohbet havasıyla yazılmıştır.

Eserinde kendisine muhatap olarak inananları aldığı «münkir»ler ile «hayvan» gibi yaşayanlara ise bir sözünün olmadığını şu beyitlerden anlıyoruz:

*Şu kim münkirdür ana yok sözümüz
Anun şeklini görmesün gözümüz (90^b)*

*O ki insândur anadur sözümüz
Bizüm hayvanıla yokdur sözümüz (107^a)*

Ayrıca, Baba Yûsuf'un şu beyitlerinden o zamanki halkın yaşantısını tenkit ettiğini görüyoruz:

*Bu halkun yok durur ekser temizi
Küf(ü)r îmân nedür bile 'azîzi (145^b)*

*Hazer kılmaz dirîg küfr ü riyâdan
Resûlden utanup korkmaz Hudâdan*

*'İbâdet zühed idüp bir ad takanmaz
Uyar kâfirlere dînin sakınmaz*

*Cihândan göç idüp gitdi erenler
Yirine kaldılar hep hep bî-nazarlar (21^b)*

*Edeb erkân nedür ki bilmediler
Ulular sohbetine irmediler*

*Yolun görmediler nedür yaragın
Yürürler semridüp nefsi yaragın*

*Ne irşâd gözedürler ne hod takva
Kib(i)r 'ucb kasdları işleri da'vâ*

*İl(i)m yok cehlile bî-gam yürürler
Hemân şeytân gibi kendin görürler*

*Kemâl yok ma'rifet nedür ki bilmez
Menüm dir lâf ider Hakdan utanmaz*

*Ridâ vü sakalun cübbe vü destâr
Onarmadı seni hiç itmediün 'âr (135^a)*

*Edebsüzler hayâsuzlar çoğaldı
Annuçun fesâd fitne çok oldu (172^b)*

Baba Yûsuf şu beyitlerde ise, o dönemde şeyh olarak geçinenleri eleştirdiği görülmektedir:

*Yüri sen yoluna iy dâll ü mühmel
Degüldür şer'ile dînin mükemmel (167^b)*

*Var evvel kendini eyle müsülmân
Kılasın ba'dezân da'vâ-yı îmân*

*Yüri şeyhlik adın niçe satarsın
Şer(i)' hükmini arduna atarsın*

*Riyâ zerk idüben raks-ı harâma
İz(i)n virüp helâl dirsın 'avâma*

*Buzaguya tapanundur bu ef'âl
Harâmdur bu fi'(i)l degül helâl*

*Cedel itme bizümile i deccâl
Çıkarma halkı yoldan idüp idlâl (168^a)*

*Yum agzun söyleme şer'ün hilâfi
Bırakma ortaya hiç ihtilâfi*

*Ne var geydünise delk-i murakka'
Ridâ vü hurka vü tâc-ı murassa'*

*Ridâ vü hurka vü tesbîh ü tâcun
Ne nefi var ola koltukda hâçun*

*Libâs geyse olur mu hiç har âdem
Ana dir mi 'amû hiç kimse âdem*

*Giyerse başına meymûn külâhu
Hiç âdem olmaz o ko iştibâhu
Virüse şeyhile mürîd mezâda
Bahâsı eylemez pûldan ziyâde (176^b)*

Baba Yûsuf, bütün müslümanları yaptıkları yanlış işlerden dolayı pişmanlığa davet etmektedir:

*Budur sözüm sana ki iy müsülmân
Olalum yanlış işlere peşîmân (142^b)*

Son olarak eserin yapısına kısaca değinmek istiyoruz: Baba Yûsuf eserine "Tevhîd" ile başlamıştır.

Daha sonra münâcât, na't ve dört halifeyi ayrı ayrı medihten sonra sözü devrin padişahı Sultan II. Bâyezid'e getirerek "Nasihât li-Sultân" başlığı altında ona çeşitli nasihatlerde bulunmuştur.

Çeşitli konulara değindikten sonra da "Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb" başlığı altında eserini yazış sebebini açıklamıştır. Baba Yûsuf, bazan konu başlığı vererek bazan da "tenbîh, cevâb, hikâyet, hisse, temsil, te'vîl, insâf, dakika, nükte, nasihat, tahrîs, fevâ'id, irşâd" gibi başlıklar altında yaratılış, Âdem (A.S.)'ın ve evlâdının yaratılışı, resûl ile nebî arasındaki fark, duâ, Hz. Muhammed (S.A.V.)'in yaratılışı, isimleri, sıfatları, hicreti, savaşları, miracı, vefatı, Hz. Fatıma'nın vefâtı, uhuvvet, du'a ve du'â çeşitleri, Kâf Dağı, çeşitli dîni meselelerde verilen fetvâlar, tasavvuf, tarikat, îman ve îman çeşitleri, şer'at, hakikat, dervişlik, şeyhlik, mahabbetu'llah.... gibi birçok dîni konulara temas etmiştir.

Temas ettiği her konuyu muhakkak bir âyet veya hadîse dayandırmıştır. Bundan dolayı, eserde, âyet ve hadîse geniş yer verilmiştir.

Eserde, 178 tane yukarıda belirttiğimiz şekillerde bölüm başlığı ile alt başlık vardır.

Mevhûb-ı Mahbûb'un Nüshaları

Mevhûb-ı Mahbûb'un tesbit edebildiğimiz iki nüshası vardır:

Koyunoğlu Kütüphanesinde Bulunan Nüsha (K)

Konya'da Koyunoğlu Kütüphanesi'nde 13291 numarada kayıtlı bulunan nüsha, 201 varak³⁹, 25x15-21x9 ebadında, mıklaplı ve meşin bir ciltle citlenmiş, her sayfada 21 satır⁴⁰ bulunan, kötü bir harekeli nesih yazıyla filigranlı kağıda yazılmış olup ketebesini bulunmamaktadır. Ancak imlasına bakarak XV ila XVI. asırlarda yazıldığını tahmin etmekteyiz.

Orhan Ersoy'a Ait Nüsha (S)

Bu nüshanın orjinal deri cildi yıpranmış olup, kitapla ilgili kapak bilgileri sonradan deri altındaki mukavva üzerine kurşun kalemle yazılmıştır. Bu cildin sert kısmı sonradan bezle desteklenmiştir. Ebadı, 28x19 olan eser, aharlı kağıda yazılmış olup 226 varaktan ibarettir. Bazı sayfaları zarar görmüştür. Eserde metin, sayfalara iki sütun halinde güzel bir harekeli nesihle yazılmış olup her

sayfada 19 satır bulunmaktadır. Ketebesini bulunan nüsha, 1049/1641 tarihinde istinsah edilmiştir.

Kıyâfet-nâme

Manzum ve hacim itibariyle küçük olan bu eser, Baba Yûsuf'un *Mevhûb-ı Mahbûb* isimli mesnevisinin içinde, *Nasihât-ı Dil-pezîr* başlığı altında, Konya Koyunoğlu nüshasında 55a-56b; ' Orhan Ersoy'a ait nüshada ise 61b-63b varakları arasında geçmektedir. Aruzun mefâilün mefâilün feülün kalıbıyla yazılan eser toplam 67 beyittir. Eserde geçen:

*Fütûhât sözüdür fe'sma' ve fa'lem
Bu mezkûr küllisi va'llâhu a'lem*

*Buyurmuşdur bu nushu Şeyh-i Ekmel
Orta Asya şah-ı evliyâ, sultân-ı kümmel*

beyitlerinden şâirin eserini Şeyh-i Ekmel İbn-i Arâbî'nin *El-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* adlı eserinin yüz kırksekizinci bâbı olan *Fi-Ma'rifeti Makâmî'l-Firâseti ve Esrârihâ* (İleri Görüşlülüğün Makamı ve Sırlarının Bilinmesi Hakkında)'dan tercüme ettiği anlaşılmaktadır.

Şâir eserine "firâsetden nasihat vereceğini, bu nasihata kulak vererek hayır ve şerrin kimden geleceğini bilerek amel etmemizi" isteyen şu beyitlerle başlamaktadır:

*Firâsetden sana eyleyeyin pend
Bu pende gûs urursan iy hired-mend*

*Hay(ı)r kimden gelür ya şer bu pendi
İşit bil de 'amel eyle efendi*

(Kartal, 1998: 55-6)

Şâir, daha sonra bir kimsenin baş, saç, göz, kulak, el, ayak, burun vs. uzuvlarından ve dış görünüşünden hareketle onun ahlâk ve karakter husûsiyetlerini belirtir:

*Başı büyük ola çün âdemün bil
'Ak(ı)l ehli olur bî-hıkd Özbek bî-gil*

*Başı küçük oluncak 'akl olur az
Dimek olmaz ana hic kimsene râz*

*Kişiniin ak olup gâyet de teni
Gözi gök olcuk sen dinle meni*

*Katı yüzlü olup olur edepsüz
Fesâd fisk ehli hâyin ola yüzüsüz*

*Yüzi yumrı olup olsa enek tar
Başmun kilları çok olsa iy yâr (55a)...*

Baba Yûsuf, eserinin sonunda "müstakbel ile hâlin iyi olması için verilen nasihatların kabul edilmesini, eğer kabul edilmezse pişman olunacağını, pişman olmamak için ise ulular pendininin zâyî edilmemesi" gerektiğini şu beyitlerle ifade etmiştir:

*Nazar kıl sen bu pende itme ihmâl
Kabul it nîk ola müstakbel ü hâl*

*Eger ihmâl idersen sen bilürsin
Bilürem ba'de'zan nâdim olursın*

*Ulular pendini eyleme zâyî'
Budur İslâm olasin nusha kâni'*
(Kartal, 1998:56)

Eski Bir Mecmu'a-i Eş'ar'da Yer Alan Şiiri

Bu Mecmu'a-i Eş'ar, Milli Kütüphane Yazma Eserler kısmındaki Fahri Bilge koleksiyonunda 442 sıra numarası ile kayıtlıdır. Bu mecmuayı Müjgan Cunbur ilim âlemine tanıtmıştır.

Mecmuada toplam 26 şâirin, çoğu tasavvufî halk şiiri vadisinde yazılmış deyişleri vardır. Bu şâirlerden biri Baba Yûsuf olup onun adına bir şiir kayıtlıdır. Mecmuanın 80^b varakında bulunan şiir şudur:

*Ey ki hebâdur ey ki hebâdur işbu fenâyâ olan emekler
Renc-i anâdur renc-i anâdur bunda bu yinen h'ân nemekler*

*Bunca cefâlar bunca cefâlar çekdüğün ola vire safâlar
Ol sana düşdür ol sana düşdür çok sınamışdur anı zîrekler*

*Nice bu sevda nice bu seyran mülki viran eyledi devrân
Şöyle kalursın müflis ü uryan kanu bu esbab bunca yaraklar*

*Göçe yürürsin göçe yürürsin cân cihandan geçe yürürsin
Şol agu kim sen içe yürürsin yakdı vü deldi ince yürekler*

*Dime ki tutam dime ki tutam işbu fenâyı sanma ki yafam
Niçe yaparsın niçe yaparsın yıka yürürler anı felekler*

*Menem ol pîr-i Ken'ân-ı Ya'küb ağlaram Yusuf 'um görüp
Yüzümindün gün topraga urup ol dilersiz gözi karaklar*

*Geç ey Yûsuf geç ey Yusuf bânl iş için itme teessüf
Tâlib-i Hak ol tâlib-i Hak ol rehberün ola Hızr-ı melekler*
(Cunbur, 1987: 69-71)

Bu şiir hakkında Müjgan Cunbur şunları söylemektedir: «*Hacı Bayram'ın "N'oldu bu gönliüm" diye başlayan şiirinin havasını taşıyan bu şiirde, Hacı Bayram'dan Akşemseddin'e, ondan da Baba Yusuf 'a geçen bir tesirin izleri görülmektedir. Şiirin Yusuf Hakiki'nin olabileceği de akla gelebilir. Ancak bu zatın şiirdeki mahlası Hakiki olup, yukardaki deyiş genel yapısıyla da görebildiğim kadar onun şiirlerinin havasını taşımamaktadır*» (Cunbur, 1987: 71). Şâiri hakkında ise şunları ifade etmiştir: «*Mecmuada bu şahsın şiirinin üzerine yanlışlıkla Yunus diye yazılmıştır. Mecmuanın sonradan yapılan fihristinde ismin yanına Sivrihisarlı kaydı konmuştur*» (Cunbur, 1987: 70). ■

AÇIKLAMALAR

1. Bu konu ile ilgili olarak "II. Bâyezîd ile Münasebeti ve Hacca Gitmesi" bölümüne bakılabilir.

2. Yazımızda kullandığımız beyitler, Koyunolu Kütüphanesi'nde bulunan nüshadandır.

3. Kitâb-ı Bahriye'de Sivrihisar, Aydın İline bağlı bir liman olarak geçmektedir. Çevirmen ise, dipnotta Aydın'ı, merkezi bugünkü Aydın şehri olan ve Osmanlı döneminde İzmir, Aydın ve çevresini içine alan il; Sivrihisar'ı ise bugünkü Seferihisar olarak açıklamıştır. Bak. Pîri Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, (Hz. Mert Bayat), C 1, İst. 1988, s. 89/b, 385.

4. Yaklaşık 590 yılında Mekke'de doğan Ca'fer b. Ebû Tâlib, Hz. Ali'nin öz kardeşi olup ondan on yaş büyüktür. Ebû Tâlib'in çocukları fazla olduğu için amcası Abbas tarafından yetiştirilmiştir. Hz. Peygambere ilk iman edenler arasında yer almıştır. Mekkeli müşriklerin müslümanlara eziyet ve işkenceleri artınca Ca'fer hanımı Esmâ bint Umeyş ile birlikte Habeşistan'a hicret eden ikinci kafileyе başkan tayin edildi. Hudeybiye Antlaşmasından sonra Arabistan'a geri döndü. H. 8 (M. 629) yılında Suriye'ye gönderilen orduya Hz. Peygamber Zeyd b. Hârîse'yi kumandan tayin etti. Eğer o şehid edilirse Ca'fer b. Ebû Tâlib'in, o da şehid düşerse Abdullah b. Revâha'nın orduya kumanda etmesini istedi. Mûte'de, İslâm ordusunun bu üç kumandanı da şehid olmuştur. Bak. Ahmet Önkâl, "Ca'fer b. Ebû Tâlib" mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ans.*, C. 6, İst. 1992, s. 548-549.

5. Baba Yûsuf'un ifadelerine göre, Abdulvehhâb Hazretleri, sahabenin fakihlerinden olup zühd ü takva sahibidir. Cömert olduğu kadar cesur bir kimsedir. Bak. *Mevhûb-ı Mahbûb*, K. 197a

6. Hacı Bayram Velî, Ankara yakınlarında Solfasol'da doğdu. Ankara'da vefat etmiştir. Bayramiyye tasavvuf ekolünü kurdu. Alim bir sufiydi. Gençlik yıllarında medrese müderrisi iken tasavvufa intisab etmiştir. Türkçe bir kaç şiirinden başka elimizde eseri yoktur. Bak. Hayrani Altıntaş, *Tasavvuf Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 190, İkinci Baskı, Ank. 1991, s. 150.

7. Yûnus Emre, Sivrihisar'a bağlı Sanköyde doğmuştur. Türk sufilere en büyüklerinden biridir. Tabduk Emre'nin tasavvuf terbiyesiyle yetişmiştir. 1320 yılında Sanköyde öldüğü rivayet edilmektedir. Türkçe tasavvufî şiirlerinin olduğu bir Dîvân'ı vardır. Hayrani Altıntaş, a.g.e., s. 149.

8. Orhan Keskin, Sivrihisarlı olup halen Eskişehir'de ikamet etmektedir.

9. Ahmed Bican Atmaca, bu zâtın mezarının kandil günlerinde ziyaret edildiğini ve geç yürüyen çocukların türbesinin etrafında dolaştırılarak onun manevî ve rûhânî feyzinden yararlandığını kaydetmektedir. Bak. *Sivrihisar'da Yetişen Ünlüler ve Menkabeleri*, Işık Matbaası, [Eskişehir] 1986, s. 47.

10. Şeyh Hâmid, Hacı Bayram Velî'nin şeyhi Hâmid-i Velî Hazretleri'dir. Musa Şemseddîn adlı bir şeyhin oğlu olup Bursa'da fırıncılık yaptığı için Somuncu Baba veya Ekmekçi Koca, bir ara da Aksaray'da kaldığı için Hamîdüddîn-i Aksarâyî diye anılır. 1325 yılında Kayseri'de doğan Hâmid-i Velî, tahsil için Kayseri'den ayrılarak Şam, Tebriz, Erdebil gibi şehirleri dolaşmıştır. Erdebil'de Şeyh Seyfeddîn İshak'ın torunlarından Alâeddîn Ali Erdebilî'ye intisab etti. Burada kısa bir müddet içinde zâhirî ve bâtınî ilimleri öğrendikten sonra manevî bir işaretle Bursa'ya giderek fırıncılık yapmağa

başladı. Bir ara, Bursa halkının aşırı ilgisi karşısında "sırrının faş olduğunu, dile düştüğünü" söyleyerek birkaç müridi ile Bursa'yı terk ederek Konya Aksaray'a yerleşti. Bir müddet sonra hacca gitti. Dönüşünde Darende'ye gelerek oraya yerleşti. 1413 yılında Darende'de vefat etmiştir. Yûnus Emre tarzında bazı ilâhileri vardır. Bak. Abdullah Uçman, "XV. Yüzyıl Tekke Şiiri "Hâmid-i Velî", *Büyük Türk Klâsikleri*, C. 3, Ötügen-Söğüt, İst. 1986, s. 13.

11. *Pişenbe gicesi meşic içinde (197a)*

*Olurken mu'tekif gice içinde
Dinildi bana nefsi'n kâni' eyle
Bu meşicdi düriş yap câmi' eyle
Tevekkeltü ala 'llâh diyü fi'l-hâl
Turugeldüm yirümden fâriğu'l-bâl
Yitişdi şeyhimüz şemsü'l-mehâmid
Münib ü kutbu'l-aktâb Şeyh Hâmid
Didi yap camî'i hidmet idelüm
'Atâ nusret du'â himmet idelüm
Fakire oldı çünki bu işâret
İşâret oldı cân 'ayn-ı beşâret
Bî-hamdî'llâh yapıldı meşic oldı
İçi Kur'ân zik(i)r hamdıla toldı*

12. Tahsin Özalp, adı geçen eserinde Hamid Baba'nın Sofu Baba'nın oğlu olduğunu söylemektedir. bkz. s. 128.

13. Hacı Bayram-ı Velî tarafından kurulan Bayramiyye tarikatı, Mevlevîlik ve Bektaşîlikten sonra Anadolu'da oluşan üçüncü büyük tarikatıdır. Bayramiyye tarikatının Osmanlı döneminde mühim tesirleri olmuştur. Hacı Bayram-ı Velî'nin yanında yetişen insanların sohbet ve eserleri daha sonraki asırlarda oluşan tasavvufî düşünce ve zihniyetin oluşmasında birinci derecede rol oynamışlardır. Bak. İsmail Kara, "Osmanlılar'da Tasavvuf ve Tarikatlar", *OSMANLI ANS. Tarih - Medeniyet - Kültür*, Ağaç Yay., C. 1, İst. tarihsiz, s. 199.

14. Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamza olup 1390 yılında Şâm'da doğmuştur. Akşemseddin veya kısaca Akşeyh adıyla şöhret bulmuştur. Yedi yaşlarında babasıyla birlikte Anadolu'ya gelerek o zaman Amasya'ya bağlı olan Kavak ilçesine yerleşmiştir. Kur'ân'ı ezberleyip kuvvetli bir dîni tahsil gördükten sonra Osmancık Medresesi'ne müderris olmuştur. Daha sonra tasavvufa yönelerek Hacı Bayram'a intisab etmiştir. Sıkı bir riyazet ve mücahededen sonra şeyhinden hilafet almıştır. Hacı Bayram Velî'nin vefatından sonra onun yerine irşâd makamına geçmiştir. Fâtih Sultan Mehmed'in hocası olup İstanbul'u da manevî fâtihi olmuştur. Hayatının son yıllarını Göynükte geçiren Akşemseddin 1459 yılında burada vefat etmiştir. Bak. F. Orhan Köprülü - Mustafa Uzun, "Akşemseddin" mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ans.*, C. 2, İst. 1989, s. 299-301.

15. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, s. 102. Ayrıca Recep Akakuş, a.g.e.inde Baba Yûsuf'un Bayramı tarikatının ileri gelenlerinden olduğunu söylemektedir. Bak. s. 254.

16. Ahmed Bican Atmaca, adı geçen eserinde Baba Yûsuf'un II. Bâyezîd tarafından yaptırılan meşhur câmiinin açılışına çağrılması ile ilgili olarak şu anekdotu vermektedir: «*Fatih Sultan Mehmed'in oğlu, II. Bâyezîd Han her padişahın yaptırdığı gibi ismine izafeten bir camî inşa ettirir. Yapımına çok önem ve itina gösterdiği camî'nin ibadete açılışına da*

çok önem vermektedir. Çevresindeki ilmiye sınıfına: «Cuma namazını ben kıldıracağım. Vaaz ve nasihati de ülkemin en iyi vaizi yapacak. Böyle bir vaiz bulun» diye emir verir.

İlmiye sınıfı ileri gelenleri, böyle belâgatlı ve üstün bilgili bir vaizin ancak Sivrihisar'da bulunacağına karar vererek Sivrihisar'a gelirler. Sultanın arzusuna uygun bir vaiz isterler. Sivrihisar Medreselerinin büyükleri Şeyh Baba Yûsuf u tensib ederler.

İstanbul'a gelen Şeyh Baba Yûsuf Hazretleri, Cuma günü Bâyezîd Camii'nin kürsüsünden, vaaz u nasihata başlar." Bak. s. 2. Celâl Yıldırım ise, a.g.e.inde, II. Bâyezîd'in ilmiyle, irfaniyle, keramet ve takvasıyla ün yapan Baba Yûsuf Hazretlerinin namaz kıldırmasını, vaaz edip hutbe okumasını arzu ettiğini ifade ettikten sonra, sultanın bu arzusuna olumlu cevap veren Baba Yûsuf Hazretlerinin birçok müridi ve yakın dostlarıyla câmi'e geldiğini belirtmektedir. Bak. s. 241.

Ayrıca, Cahid Baltacı, Bâyezîd medresesinin resmî açılışını da Baba Yûsuf un yaptığını söylemektedir. Bak. XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri Teşkilat-Tarih, İrfan Matbaası, İst. 1976, s. 164-165.

17. Celal Yıldırım, adı geçen eserinde, Baba Yûsuf un namaz vaktinin girmesine iki saat kala kürsiye çıkıp, gönülleri yerinden oynatacak, ruhları heyecandan heyecana sevkedecek ölçüde bir konuşma yaptığını kaydetmiştir. Bak. s. 241.

18. Mecdî Mehmed Efendi, adı geçen eserinde "hâric-i mescidden âvâzını istimâ' eyleyen üç Hristiyân" şeklinde geçmektedir. Bak. s. 376. *Menkabelerle İslâm Meşhurları Ans.nde* ise, "Hristiyanlardan, câminin dışından sesini duyanlardan üç hristiyan" şeklinde geçmektedir. Bak. s. 402. Tahsin Özalp'in a.g.e.inde ise, "Mescidin kapusunda vaaz dinleyen yedi Hristiyân, müslüman oldular." şeklinde geçmektedir. Bak. s. 127. Ahmet Bican Atmaca'nın a.g.e.rinde de "Camiinin açılışına gelen birçok Hristiyân İslâm dininin yüceliğinin belîğ bir şekilde ifade edilişinden şevke gelerek İslâm dinini kabul ettiklerini, İkinci Bayezid'e beyan ederek ihsana mazhar olmuşlardır." şeklinde ifade olunmuştur. Bak. s. 2-3.

19. *Evliyalar Ansiklopedisi'nde*, bu üç Hristiyanın, "Baba Yûsuf Hazretlerinin tesirli sözlerinden ve cemâatin topluca ağlamasından çok etkilen"dikleri belirtilmektedir. Bak. s. 341.

20. Celal Yıldırım, a.g.e.inde bu olayı şöyle nakletmektedir: "İnanmış ve son derece samimi kâmil zatın dudaklarından çıkan her cümle cemaatin kalbini delip derinliğine iniyor ve geniş te'sir meydana getiriyordu. Başta İkinci Bâyezîd Han olmak üzere camide ağlamayan cemaat kalmadı. Herkes vaktin uzamasını ve konuşmanın kesilmemesini arzu ediyordu. Derken bu muhteşem açılış merasimini yakından görmek isteyen üç tane Rum da dışarıda yapılan konuşmaları takip ediyordu. Dayanamadılar, Cenâb-ı Hak onlara bu sebeple hidayet kapısını açtı, kelime-i şehadet getirerek İslâmiyete girdiklerini ilan ettiler. Namaz vakti girmeden hamama koşup gusül abdesti olarak tekrar camiye döndüler, arka safta yer bulup cuma namazını onlar da kıldılar. Namazdan sonra Baba Yusuf Hazretlerinin elini öperek Müslüman olduklarını söylediler." Bak. s. 242.

21. Celal Yıldırım, a.g.e.inde vezirlerin de aynı şeyi yaptığını kaydetmiştir. Bak. s. 242. Tahsin Özalp'in a.g.e.inde "mühtedilere kendisi ve vezirleri ihsanda bulundular" şeklinde geçmektedir. Bak. s. 127; Mustafa Necati Bursalı ise

a.g.e.inde Padişahın üç yeni müslümana para ve kıymetli eşyalar hediye ettiğini söylemektedir. Bak. s. 457.

22. Bâyezîd Han'la Baba Yûsuf arasında yapılan bu babalık ve oğulluk akdinden sonra, Bâyezîd Han'ın Baba Yûsuf'a "Baba" diye hitap ettiği ve bundan dolayı Baba Yûsuf un "Baba" lakabıyla anıldığı halk arasında söylenmektedir. Ayrıca Ahmet Bican Atmaca, a.g.e.inde bu hadiseden sonra II. Bâyezîd'in Baba Yûsuf a şeyhülislâmlık, müderrislik, kadılık gibi görevler teklif ettiği ve Baba Yûsuf un ise bu teklifleri kabul etmediğini söylemektedir. Bak. s. 3. Celal Yıldırım ise, a.g.e.inde, Baba Yûsuf Hazretlerinin maddeye değer vermeyen bir Allâh dostu olduğunu ifade ettikten sonra, O'nun sultan (II. Bâyezîd) ile olan münasebetlerinin hep mânevî alanda kaldığını ifade etmiştir. Bak. s. 242.

23. Emir Sultan (1368-1429), sufi Emir Külâl'in oğludur. Buhara'da doğmuştur. Bursa'da medfundur. Sultan Yıldırım Bâyezîd'in damadıdır. Bak. Hayrani Altuntaş, a.g.e., s. 150.

24. Bu parçanın Sivrihisar'da yatan Baba Hamdullah türbesinde olduğu da rivayet edilmiştir. Bak. *Osmanlı Müellifleri*, C. 1, s. 58. Ayrıca Ahmet Bican Atmaca, a.g.e.inde, bu parçayı Şeyh Baba Yûsuf'un Emir Sultan Hazretlerine teslim ettiği ve bu parçanın Emir Sultan Hazretlerinin kabrini çevreleyen parmaklık içinde bir kılıfta mahfuz olduğunu ifade etmektedir. Bak. s. 6.

25. *Osmanlı Müellifleri'nde* bu şeyh, Eyüb Sultan olarak geçmektedir. Bak. C. 1, s. 58. Ahmet Bican Atmaca, a.g.e.inde, bu parçanın Kurşunlu Camii'nin doğu kısmındaki Âsâ-i Şerif odasında olduğunu malum olduğunu belirttikten sonra Cumhuriyetten sonra Evkaf memuru Necmettin Dinçer tarafından Eskişehir'e götürüldüğünün ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bak. s. 6. Tahsin Özalp ise a.g.e.inde bu parçanın kendi camiine konmasının emredildiğini söylemektedir. Bak. s. 127. Bu asâ için Tahsin Özalp, a.g.e.inde, Mukayyit Süleyman Şükrî Efendi'nin şu şiiri yazdığını belirtmektedir (Bak. s. 148):

*Hazreti fahrin mübarek destine almış asadır bu
Nidâ-i ümmetde sînesi yanmış asadır bu
Lisân-ı hâl ile söyler hemîşe mana
Hücrelerinde âşık asâ âh eder asadır bu
Fırâk-ı iştiyâkından bütün yanmış denir ammâ
Şeff-î azamun destine yüz sürmüş asadır bu
Hâl-i pür-sûzânna bakdıkça verir hayret ü velh
Ser-â-pâ sinesin dağ eylemiş asadır bu
Öyle lutfâ mazhar olmuş kim bu belde ehl-i Hakka
Fahr-i âlem dest-i pâkile şeref bulmuş asadır bu
Enbiyânın serveri dü-cihânım bâisi
Âşıkân-ı ümmete yâdigâr kılınmış asadır bu
Şükriye yüzün sürüp eyle tazarru hem niyâz
Kim şefî-i rûz-ı mahşerden eser kalmış asadır bu*

26. Mecdî Mehmed Efendi, s. 377. Aşağı yukarı aynı ifadeler şu kaynaklarda geçmektedir: *Hadikatü'l-Cevâmi'*, "Evâ'il-i saltanat-ı Hazret-i Selim Hân-ı Kadîmde vefât idüp" Bak. Hüseyin Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-Cevâmi'*, C. 1, Matba'a-i Âmire, İst. 1281, s. 248; *Tacü't-Tevârih*, "Sultan Selim'in padişahlığının ilk günlerinde aydın ruhunu ruhları derleyene teslim etmiştir." Bak. Hoca Sadettin Efendi, a.g.e., s. 282; *Menkabelerle İslâm Meşhurları Ans.*, "Yavuz Sultan Selim Han'ın padişahlığının ilk zamanlarında İstanbul'da vefat etti." Bak. Abdullatif Uyan, s. 403; *Tarihte Devlet Adamlarına Işık Tutan İslâm Büyükleri*, "Bu kadri yüce zat

Yavuz Selim'in ilk yıllarında İstanbul'da vefat etti." Bak. Celâl Yıldırım, s. 244.

27. Bu terkip *Osmanlı Müellifleri'nde* "Ruhuna rahmet" şeklinde geçmektedir. Bak. C.1, s. 58. Müjgân Cunbur ise, Baba Yûsuf'un vefat tarihinin ebedle "Ravza-i rahmet" olması gerektiğini belirterek, sadeleştirilenlerin bir yanlış anlamaları sonucu "Ruhuna rahmet" diye yazdıklarını ifade etmiştir. Bak. Müjgân Cunbur, a.g.t., s. 75, dıpt 7.

28. Recep Akakuş, a.g.e.inde, Baba Yûsuf'un mezarının "Hz. Halid Camii'nin dış avlusunda bulunan tarihî çınarların arka kısmına düş"tüğünü söyler. Bak. s. 254.

29. Kaygusuz Abdal'ın bu şiirinin ilk ve son beyitleri şöyledir:
Allah Tangrı yaratan gel içegör cur'a-dan
Yâr ile yâr olagör agyâr çıksun aradan

Kaygusuz'un hüneri halva vü biryan yemek Andan
özge hüneri umma bu biçâreden Bak. Abdülbaki Gölpinarlı, a.g.e., s. 120-121.

30. Bu varak numaraları Koyunoğlu Kütüphanesi'nde bulunan nüshaya aittir.

31. S'de bu iki beyit *Fâilâtün Fâilün* vezniyle yazılmış olup şu şekilde geçmektedir:

Om(ü)r âhir olduğum küllüsi
Baş açup agladılar her birisi
Gözün öpdü didi yâ Fâtma vedâ'
Yâ Alî vü yâ Hasan yâ Hüseyin el-vedâ'

32. K ile S yi karşılaştırıp farklı beyitleri dahil ettikten sonra eser, 7968 beyit olmuştur.

33. Ahmet Sevgi, Şeyhoğlu'nun "Kitâb-ı Mahbûbiyye " Adlı Eseri Üzerine, *Yedi İklim Aylık, Sanat, Kültür, Edebiyat Dergisi*, Sekizinci cilt, sayı 57, Aralık 1994, S. 100-105, isimli makalesinde, Şeyhoğlu mahlasının "eserin 8 yerinde" geçtiğini ifade etmiştir.

34. Abdülbaki Gölpinarlı, *Alevî Bektaşî Ne fesleri*, İnkılâp Kitabevi, İkinci Baskı, İst. 1992, s. 275-276. Biz de bu görüşe katılıyoruz. Çünkü *Hurşîdnâme* ve *Kenzü'l-Küberâ'mn* yazarı, *Merzûbannâme* ile *Kaabûsnâme'nin* ilk mütercimleri arasında olan Şeyhoğlu Mustafa, Germiyanlı olup, Germiyan Beyi Süleyman Şâh'ın yanında nişancılık ve defterdarlık vazifeleri görmüştür. Daha sonra Yıldırım Bâyezîd Han'a intisap etmiştir. 789 (1389'da tamamlanmış olduğu Hurşîdnâme isimli mesnevisini Yıldırım Bâyezîd Han'a sunmuştur. Bu da gösteriyor ki, tarih olarak bu Şeyhoğlu, Şeyhoğlu Mustafa olamaz. (Şeyhoğlu Mustafa hakkında geniş bilgi için bak. Zeynep Korkmaz, "Şeyhoğlu Mustafa", *Türk Ans.*, C. 30, Millî Eğitim Basımevi, Ank. 1981, s. 275-276; Ömer Faruk Akün, "Şeyh-oğlu", *İslâm Ans.*, C. 11, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1979, s. 481-483; Şeyhoğlu Cemâli ise, Fatih devri şâirlerinden olup Şeyhî'nin yeğenidir. Asıl ismi Bayezîd olup Şehî Bey ve ondan sonra

gelen kaynaklar bu adından bahsetmemişlerdir. Bursa Eski Yazma ve Basma Kütüphanesi'ndeki *Hüsrev ü Şîrîn* nüshasında ismi Bâyezîd b. Mustafa el-Meşhûr Şeyhoğlu şeklinde geçmektedir. Buna göre Cemâli'nin Şeyhoğlu (Şeyhoğlu Cemâli) diye şöhret bulması mümkündür. Bir kısım kaynaklar (Şehî, Âli, Bursalı Tâhir) Cemâli'nin Karamanlı olduğunu söylerken bir kısmı ise (Riyâzî, S. N. Ergun) Bursalı olduğunu söylemiştir. Latîfi ise Karamanlı veya Bursalı olduğunu kaydetmiştir. Bu bilgiler ışığında Cemâli'nin Karamanlı olmakla birlikte bir süre Bursa'da bulunduğu söylenebilir. Latîfi'ye göre Sultan II. Bâyezîd devri sonlarında ölmüştür. *Osmanlı Müellifleri'nde* onun Edirnekapı dışında Emîr Buhârî Tekkesi yakınında gömülü olduğu kayıtlıdır. (Daha geniş bilgi için bak. Günay Kut, "Cemâli" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ans.*, C. 7, s. 316-317. Oysa yukarıda açıkladığımız gibi Baba Yûsuf Sivrihisarlıdır. Yine kaynaklara göre Yavuz Sultan Selim'in saltanatının ilk günlerinde vefat etmiştir. Gerek eserin sonunda yer alan şecereden gerekse müstensihnin K'da 100a ve 195a'nın kenarına yazılan kayıtlardan da bu eserin Baba Yûsuf'un olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki, bu Şeyhoğlu ne Şeyhoğlu Mustafa'dır, ne de Şeyhoğlu Cemâli'dir. Bu Şeyhoğlu büyük bir ihtimalle Sivrihisarlı Baba Yûsuf'tur.

35. Agah Sırrı Levend, *Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1972*, TDKY, Ank. 1989, s. 54.

Bize göre A.S. Levend'i bu düşünceye iten, müellifin eserinde manzum olarak birçok İslâmî konulara temas etmesi ve her söylediğini de bir âyet veya hadise dayandırması sonucu eserde âyet ve hadîsin geniş bir yer tutmasıdır.

36. "Ey Rabbimiz! Günahlarımı affet (bağışla). Hatama (kusuruma) bakma ve ayıplarımı ört. Günahımızı (mîzan gününde) hafiflet ve yardımcı ol. Kalbimizi nurlandır ve yakınlık (en yüksek seviyede bağlılık) olarak artır.

Ya Rabbi! Sen Kerimsin. Yakınlığımı artır. Ya Rabbi! Sen Rahimsin. Gücümü artır."

37. Rahmân Süresi (55), âyet 26.

38. "(Bu dünya geçici olduğu için) haraptır. Harap üstüne harap üstüne haraptır. Ki sonunda cümle halk toprağa girecektir. Ki Allah (C.C.) dedi ki: «onun üzerindeki herkes fani»dir. Bil ki,dünya fânidir ve fânidir. Ve ondaki herşey, bil ki, murdardır, bellidir. Bellidir, bellidir, belli.

39. Sonradan, 84. sayfaya kadar numaralandırılan eser, 90. sayfada tekrar numaralandırılmış ve bundan sonra her 10 sayfada bir numaralandırılmıştır. Çalışmamızda kullandığımız varak numaraları sonradan tarafımızdan verilmiştir.

40. Her sayfadaki satır sayısı ekseriyetle 21 olup, bazen 22, bazen de 20 ve daha az sayıda olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahmed Rıfat, (1299), *Lügat-i Târîhiyye ve Coğrâfiyye*, C. 2, İstanbul.
- Akakuş, Recep, (1961), *Eyüp Sultan ve Mukaddes Emanetler*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul.
- Akün, Ömer Faruk, (1979), "Şeyh-oğlu", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Atmaca, Ahmet Bican, (1986), *Sivrihisar'da Yetişen Ünlüler ve Menkıbeleri*, [Eskişehir]
- Altıntaş, Hayrani, (1991), *Tasavvuf Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 190, İkinci Baskı, Ankara.
- Atsız, (1991), *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ayvansarâyî, Hüseyin, (1281), *Hadîkatü'l-Cevâmî'*, C. 1, Matba'a-i Âmire, İstanbul.
- Baltacı, Cahid, (1976), *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri Teşkilat-Tarihi*, İrfan Matbaası, İstanbul.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi, (tsz), *Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, Sadeleştirilenler: A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, C 1, Meral Yayınları, İstanbul.
- Bursalı, Mustafa Necati, (1993), *İstanbul ve Anadolu Erenleri*, Çelik Yayınevi, İstanbul.
- Cebecioğlu, Ethem, (1991), *Hacı Bayram Veli*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Cunbur, Müjgân, (1987), "Eski Bir Mecmu'a-i Eş'ar'da Yunus ve Baba Yusuf'tan Birkaç Deyiş", *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri 7-9 Mayıs 1985 Eskişehir*, Yunus Emre Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları 2, Eskişehir.
- Çelebi, Kâtib, (1943), *Kesf-el-Zunun*, Maarif Matbaası, İst, C. 2, İstanbul.
- Develioğlu, Abdullah, (1963), *Büyük İnsanlar-Üçbin Türk ve İslâm Müellifi-*, Yaylacık Matbaası, İstanbul.
- EA, (tsz), *Evlîyalar Ans.*, C. 2, İstanbul.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, (1965), *Yunus Emre Risâlat al-Nushiyya ve Dîvân*, Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayınları: 1, İstanbul.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, (1971), *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu II*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, (1992), *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, (1992a) *Alevî Bektaşî Nefesleri*, İnkılâp Kitabevi, İkinci Baskı, İstanbul.
- Haskan, Mehmet N., (1993), *Eyüp Tarihi I*, Türk Turing Turizm İşletmeciliği Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Hoca Sadettin Efendi, (1992), *Tacü't-Tevarih*, Hrz. İsmet Parmaksızoğlu, C. 5, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kara, İsmail, (tsz), "Osmanlılar'da Tasavvuf ve Tarikatlar", *Osmanlı Ansiklopedisi. Tarih - Medeniyet - Kültür*, Ağaç Yayınları, C. 1, İstanbul.
- Karabulut, Ali Rıza, (tsz), *Kayseri'de Meşhur Mutasavvıflar*, Kayseri.
- Kartal, Ahmet, (1998), "Şeyh Baba Yusuf (?-Öl. H. 918-İst.)'un Kıyâfet-nâmesi", *Akademik Bakış, Üç Aylık Eğitim, Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı 4, Kış 1998.
- Korkmaz, "Zeynep, (1981), Şeyhoğlu Mustafa", *Türk Ansiklopedisi*, C. 30, Millî Eğitim Basımevi, Ankara.
- Köprülü, F. Orhan - Mustafa Uzun, (1989), "Akşemseddin" mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul.
- Kunter, Halim Baki, (1966), *Yunus Emre Bilgiler- Belgeler*, Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayınları. Kut, Günay, (1993), "Cemâlî" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul.
- Levend, Agah Sırrı, (1989), Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1972*, TDKY, Ankara.
- Mecdi Mehmed Efendi, (1989), *Şakaik-ı Nu'maniyye ve Zeyilleri "Hadaikü's-Şakaik"*, (Neşre Hrz. Doç. Dr. Abdulkadir Özcan), C. 1, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Mecelletü'n- Nisâb*, TDK Ktp., Fotokopi 37/I, v. 116.
- Önkal, Ahmet, (1992), "Ca'fer b. Ebû Tâlib" mad., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul.
- Özalp, Tahsin, (1961), *Sivrihisar Tarihi*, Eskişehir.
- Pîrî Reis, (1988), *Kitâb-ı Bahriye*, (Hrz. Mert Bayat), C 1, İstanbul.
- Sevgi, Ahmet, (1994), Şeyhoğlu'nun "Kitâb-ı Mahbûbiyye " Adlı Eseri Üzerine, *Yedi İklim Aylık, Sanat, Kültür, Edebiyat Dergisi*, Sekizinci cilt, Sayı 57, Aralık 1994.
- Süreyyâ, Mehmed, (1311), *Sicill-i Osmânî*, C. 4, Matbaa-i Âmire, İstanbul. TGİAA, (tsz), *Türkiye Gazetesi İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, "Baba Yûsuf Sivrihisârî" mad., C. 13, İstanbul.
- TYTK, (1984), *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, Antalya-Tekelioğlu 07*, C.4, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Uçman, Abdullah, (1986), "XV. Yüzyıl Tekke Şiiri "Hâmid-i Velî", *Büyük Türk Klâsikleri*, , C. 3, Ötüken-Söğüt, İstanbul.
- Uyan, Abdullatif, (1983), *Menkıbelerle İslâm Meşhurları Ansiklopedisi*, "Baba Yûsuf Sivrihisârî" mad., C. 1, Berekât Yayınevi, İstanbul.
- Yıldırım, Celal, (1985), *Tarihte Devlet Adamlarına Işık Tutan İslâm Büyükleri*, C. 2, Hikmet Yayınları, İstanbul.
- Yüksel, İ. Aydın, (1983), *Osmanlı Mimarisinde II. Bâyezid Yavuz Selim Devri (886-926-1481-1580)*, C. V, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, I. Baskı, İstanbul.

THE SHEIKH FATHER YUSUF OF SIVRIHISAR AND HIS WORKS

Ahmet KARTAL

Research Assistant, Kirikkale University

ABSTRACT

The reputation and influence of some personalities has come down to us by passing over the centuries, and left their trace in the Turkish culture history through their legends, poems and guidance. While others were important in their era with their fame and influence, have unfortunately not reached us, and forgotten in the leaves of history because no study was carried out on them.

In this study, we tried to give some knowledge about the life of Baba Yusuf from the limited which include information reiterated

through centuries. Besides, we tried to introduce his other six works that we could establish and a poem magazine.

Baba Yusuf who was one of the *evliya* individuals grownup in Anatolia was a good professor, a good preacher, and a good calligrapher. Although he was not capable of writing poetry he started to write poems he is said to have started writing poetry following (a divine order) in his dream near Hacer-i esved at Kab'a. sources

Key Words:

Sheikh, Father Yusuf, Legend, Dîvân, Saint, Religions Order,
Commentary, Mesnevi

Шейх Баба Юсуф Сиврихисари и его произведения

Ахмет Картал

*Исследователь Факультета Естественных
Наук и Литературы Университета Кырыккале*